O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
__________ B.A.Xolikov
2024-yil “___” ________

Ro‘yxatga olindi № BD-60110900-1.13
2024-yil “___” ________

AMALIY TILSHUNOSLIK (ROMAN-GERMAN TILLARI) FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100 000 - Ta’lim

Ta’lim sohasi: 110 000 - Ta’lim

Ta’lim yo‘nalishi: 60110900 - Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili)

Samarqand – 2024

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
AT1205	2024-2025	2	5
Fan/modul turi	**Ta'lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O'zbek/rus		4

№	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1	**Amaliy tilshunoslik (Roman-german tillari)**	60	90	150

I. Fanning mazmuni

Amaliy tilshunoslik faninig asosiy maqsadi tilshunoslik fani, uning bo'limlari, o'rganish obyekti, boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma'lumot berish, talabalarni tilshunoslik fanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari haqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda qo'llay olish malakasini shakllantirish kabi vazifalarni hal etishni taqozo qiladi.

"Amaliy tilshunoslik" kursi ingliz tili leksikologiyasi haqida to'liq ma'lumot beradi, talabalarni so'zlarning maftunkor olami, ularning ma'nolari, shakllanishi, rivojlanishi va qo'llanilishi bilan tanishtiradi. Talabalarni ingliz leksikologiyasi va uning til o'rganish ahamiyatini tushunishlarini, chuqurlashtirish uchun aniq misollar va amaliy mashg'ulotlar bilan jalb qilish uchun mo'ljallangan.

2.

II. Asosiy qism (amaliy mashg'ulotlar)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1. **Tilshunoslik fanining mazmuni, predmeti va metodi.**
Tilshunoslik fan sifatida. Tilshunoslik fanining obyekti, predmeti, maqsad va vazifalari. Umumiy va xususiy tilshunoslik. Nazariy, amaliy tilshunoslik. Tilshunoslikning boshqa fanlar bilan aloqasi.

2. **Til - asosiy aloqa vositasi.**
Tilning asosiy vazifasi. Verbal va noverbal muloqot. Tilning paralingvistik belgilar va sun'iy belgilar tizimi bilan aloqasi. Tilning tabiati. Til va nutq.

3. **Til - belgilar sistemasi.**
Belgi va belgilar sistemasi tushunchasi. Semiotika. Tilda "Sistema" va "struktura" tushunchalari. Belgilar sistemasining turlari.

4. **Til va tafakkur.**
Til va tafakkur munosabati. Til va tafakkur lingvistik muammo sifatida. Til tafakkur quroli va vositasi. Psixolingvistika.

5. **Tilshunoslik tarixi.**
Qadimgi Hind tilshunosligi. Qadimgi Rim va Gretsiya tilshunosligi.

6. **Tillar tasnifi.**
Dunyo tillari. Tillar tasnifi. Tillarning genealogik tasnifi.

7. **Roman - german tillari oilasi.**

Roman tillari oilasiga mansub tillar tasnifi. German tillari oilasi.

8. **Fonetika tilshunoslikning bir bo'limi sifatida. Fonetika va boshqa fanlar.** Muloqot davomida fonetika tilshunoslikning bo`limi sifatida. Fonetikani boshqa fanlar bilan aloqasi.

9. **Bo'g'in turlari.**
Tovushlar va ularning tasniflanishi. Bo'g'in va bo'g'inlar tasnifi.

10. **Unli harflar talaffuzi. Unli harflarning turli bo'g'inlardagi talaffuz qoidalari.**
Unli tovushlar, harflar va ularning xususiyatlari. Unlilarning hosil bo'lishi, to'g'ri talaffuz etilishi, yozuvdagi imlosi. Unli harflarning barcha turdagi bo'g'inlarda ishlatilishi, istisno holatlari va ularning tovushlarda qo'llanilishi.

11. **Undosh tovushlar talaffuzi. Talaffuz qilinmaydigan undosh tovushlar.** Undosh harf va tovushlar. Undoshlarning hosil bo'lish o'rni va usuli. Talaffuz etilmaydigan undosh harflar va ularning xususiyatlari.

12. **Sirg'aluvchi undosh tovushlar talaffuzi. Jarangli va jarangsiz undosh tovushlar talaffuzi.**
Sirg'aluvchi undosh tovushlar va ularning talaffuzi. Jarangli va jarangsiz undosh tovushlar.

13. **Talaffuz variatsiyalarini xorijiy film ko'rish orqali tahlil qilish.**
Badiiy film ko'rish orqali talaffuzning tabiiy muhitdagi jihatlarini o'rganib, mashq qilish.

14. **Urg'u va uning turlari. Qo'shma va murakkab so'zlardagi urg'u. Gapdagi urg'usiz so'z.**
Urg'u va uning turlari, qo'shma va ko'p bo'g'inli so'zlarning talaffuz jihatlari va urg'usi. Gapdagi urg'usiz so'zlarning talaffuzi.

15. **Tovushlar almashinuvi hodisasi. Yordamchi fe'llarining talaffuzi.**
So'zlashuv uslubidagi talaffuzning ayrim jihatlari. Tovushlar tushib qolishi hodisasi. So'zlashuv uslubida "do/does" "be" (are/was) fe'llarining talaffuzi.

16. **Yozuv. Yozuv taraqqiyotining asosiy bosqichlari.**
Yozuv paydo bo'lishining sabablari. Alfavit. Grafika. Orfografiya va uning asosiy tamoyillari: fonetik, morfologik, an'ananaviy. Yozuvning maxsus turlari.

17. **Leksikologiya fan sifatida. Leksikologiya va uning bo'limlari.**
So'z tilning mustaqil til birligi sifatida mavjudligi masalasi.

18. **So'z va leksika. Leksik ma'no va uning turlari.**
Leksik ma'noning torayishi va kengayishi.

19. **So'z va so'z oilasi. So'z yasalishi.**
Qo'shimchalar va ularning turlari.

20. **Konversiya.**
Konversiya va uning turlari.

21. **Semasiologiya, ko'p ma'nolilik.**
So'zlarning ma'no munosabatiga ko'ra turlari. Omonimiya. Sinonimlar. Antonimlar. So'z va iboralarni o'zlashtirish.

22. **Ma'no ko'chish turlari.**
Metafora. Metonimiya. Sinekdoxa. Jonlantirish.

	23. Tilning lug'at tizimi. Neologizmlar, o'zlashma so'zlar. **24. Terminologiya. Leksikografiya.** Eskirgan va tarixiy so'zlar. Tabu va evfemizmlar. Etimologiya. **25. Frazeologiya. Idiomalar.** So'z. Iboralar. Terminlar. **26. Grammatika fan sifatida.** Morfema va uning turlari. Tilning grammatik usullari. Affiksatsiya. Agglyutinatsiya va fuziya. **27. So'zning morfologik va etimologik tarkibi.** Tovush almashishlari va ichki fleksiya. Takror (reduplikatsiya). So'z qo'shilishi. Gapda so'z tartibi. Urg'u ko'chirish. **28. Yordamchi so'zlar: predlog, ko'makchi, artikl, yuklama bog'lovchi.** Ohang. Suppletivizm. Tillarning sintetik va analitik qurilishi. **29. Grammatik kategoriyalar. Morfologiya.** So'z turkumlari. Ot, fel, sifat, ravish, olmosh va boshqalar. **30. Sintaksis. Tilning sintaktik birliklari.** Sodda gap tarkibida sintagmalar. Gapning asosiy va ikkinchi darajali bo'laklari. **III. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar** *Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:* 1. Tilning paydo bo'lishi to'g'risidagi nazariyalar. 2. Turli tillardagi fonetik hodisalar. 3. Turli tuzilishli tillarda so'z yasash usullarining umumiy va farqli jihatlari. 4. Etimologiya. Ilmiy etimologiya, xalq etimologiyasi va "yolg'on etimologiya". 5. Turli tillarda so'z turkumlari va ularni guruhlash tamoyillari. 6. Gapning aktual bo'linishi. Sintaktik inversiya. 7. Yozuvning tarixiy va zamonaviy turlari. 8. Tillarning genealogik tasnifi. 9. Til aloqalari. Billingvizm va interferensiya. 10.Til hodisalari va ularning ilmiy nomlanishi. 11. Roman-German tillarining tarixiy rivojlanishi. 12. Gap. Gap turlari. Gap bo'laklari. So'z birikmalari va ularning bog'lanish usullari. Gapning aktual bo'linishi. 13. Til va jamiyat. Til va ijtimoiy taffakur. Til va madaniyat. V. fon Gumbolt va lingvomadaniyatshunoslik. Tilning ijtimoiy tabaqalanishi. Sotsiolingvistika. 14. Tillarning o'zaro hamkorligi va rivojlanish qonuniyatlari. Lisoniy tabaqalanish va qarindosh tillarning tashkil topishi. Elatlar tili. Milliy tillarning rivojlanishi. Tilning ichki va tashqi qonuniyatlari. 15. Bilingvizm va diglossiya. Tilning olamni anglash jarayonidagi va xalq yoki

	individning fikrlash faoliyatidagi ahamiyati. 16. Tillarning integratsiyasi va differensiatsiyasi. Millatlararo va xalqaro aloqa tillari. 17. Sun'iy tillar. Klassik tillar. Aralash tillar. Pijin va kreol tillari. 18. Adabiy til. Adabiy tillarning tipologik farqlanishi. Adabiy tilning milliy-tarixiy omillari. Adabiy til va badiiy adabiyot tili. Mustaqil ta'lim amaliy mashg'ulotlar davomida o'tilgan mavzular asosida bajariladi. Mustaqil ta'limni bajarishda proyekt, audio, video, slayd taqdimotlari tayyorlanadi.
3	**IV. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • Tilning paydo bo'lishi to'g'risidagi ma'lumotlarga ega bo'lishi; • Turli tillardagi fonetik hodisalarni farqlashi; • Turli tuzilishli tillarda so'z yasash usullarining umumiy va farqli jihatlarini bilishi; • Tillarni genealogik jihatdan tasniflashi; • Roman-German tillarining tarixiy rivojlanishi xususiyatlarni ***farqlay olishi;*** • Roman-German tillarining lug'at tizimi, terminalogiya, leksikografiya kabi yo'nalishlari haqida ma'lumotga ega bo'lishi.
4	**V. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • Interfaol keys-stadilar; • Mantiqiy fikrlash, tezkor savol javoblar; • Guruhlarda ishlash; • Taqdimotlarni qilish; • Individual loyihalar; • Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5	**VI. Kreditlarni olish uchun talablar:** Ushbu kurs orqali roman-german oilasiga kiruvchi tillarning o'ziga xos xususiyatlari, tillar tasnifi, turli tillardagi fonetik hodisalar, turli tuzilishli tillarda so'z yasash usullarining umumiy va farqli jihatlari va ulardagi lug'at tizimi, terminologiya, leksikografiya, grammatika, morfologiya, sintaksis kabi yo'nalishlarini chuqur o'rganish, oraliq va yakuniy nazoratlar uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni plagiatga yo'l qo'ymasdan bajarish hamda o'z vaqtida topshirish.

6	**Asosiy adabiyotlar** 1. William B. McGregor. Linguistics. An introduction.- NewYork, Bloomsbury Academic Press, 2015. 211b. 2. Irisqulov M.T. Tilshunoslikka kirish. -T., 2008. 3. Yo'ldoshev I., Muhamedova S., Sharipova O'., Majidova R. Tilshunoslik asoslari. -T., 2007/2013. 4. Sh.J.Shomurodova, U.O.Karimova. English Pronunciation in Use. – 2022, Samarqand. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Maslov Yu.S. Введение в языкознание. -M., 2007. 2. Rasulov R. Umumiy tilshunoslik. -T., 2007/2010. 3. Abdulayev Yu., Bushuy A. Язык и общество.-T., 2002. 370b. **Axborot manbalari** 1. www.tdpii.uz 2. www.pedagog.uz 3. www.ziyonet.uz 4. www.edu.uz
7	Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2024-yil “ ” dagi “ ”-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8	**Fan/modul uchun mas'ullar:** Sh. J. Shomurodova - SamDCHTI, “Ingliz tili tarixi va grammatikasi” kafedrasi mudiri, dots. M.B.Fayzullayeva - SamDCHTI, “Ingliz tili tarixi va grammatikasi” kafedrasi o'qituvchisi
9	**Taqrizchilar:** G.F. Boltakulova - SamDCHTI, “Innovatsion ta'lim texnologiyalari va pedagogikasi” kafedrasi mudiri, PhD S.A.Ruziyeva – Sharof Rashidov nomidagi SamDU, “Ingliz tili va roman-german tillar” kafedrasi dotsenti, PhD